

ВІДГУК

на дисертацію Вахрушева Олексія В'ячеславовича на тему
«Методика розслідування службової недбалості», подану на здобуття
ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Дисертація О.В. Вахрушева присвячена розробленню криміналістичної методики розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 367 КК України «Службова недбалість», які вчинюються специфічними суб'єктами – особами, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування. Загалом дослідження виконано на високому науковому рівні із застосуванням комплексу методів пізнання подвійного призначення, використанням нормативно-правових актів, теоретичних положень та емпіричної бази. Висока якість і цінність змістового наповнення виконаного наукового дослідження підтверджується наступним.

Ступінь актуальності обраної теми. Запобігання, своєчасне виявлення, розкриття та розслідування кримінальних правопорушень є однією з найважливіших функцій правоохранних органів будякої країни. Особливо небезпечними вважаються кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Це, насамперед, зумовлено негативним впливом на процес функціонування органів державної влади, місцевого самоврядування, державних чи комунальних підприємств, установ чи організацій. Наявність останніх також суперечить інтересам як окремих громадян, так і територіальним громадам загалом.

Водночас, наукові дослідження щодо формування та реалізації криміналістичних методик розслідування різних кримінальних правопорушень у сфері службової діяльності не вирішують всіх наявних за вказаним спрямуванням важливих наукових завдань. Зокрема, поки що не було створено окремої видової методики розслідування службової недбалості. Актуальності

вирішенню цього завдання додатково надає і та обставина, що зазначену методику підготовлено в умовах дії чинного кримінального процесуального законодавства, таким чином враховано сучасні реалії здійснення кримінального провадження відзначененої категорії.

Отже, обрана О.В. Вахрушевим тема дисертаційного дослідження є достатньо актуальною для вітчизняної теорії криміналістики та правозастосовної практики.

Ступінь обґрутованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх новизна. Результати дослідження, проведеного О.В. Вахрушевим, видаються обґрутованими, оскільки в роботі комплексно досліджено правові відносини, що виникають в ході розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 367 КК України. При цьому, використано достатній для формування обґрутованих висновків комплекс методів наукового пізнання, зокрема: діалектичний, формально-логічний, системно-структурний, логіко-юридичний, конкретно-соціологічний (опитування, анкетування, спостереження, аналіз матеріалів кримінальних проваджень) і статистичні методи для обробки й узагальнення даних офіційної статистики, а також матеріалів слідчої та судової практики щодо службової недбалості.

Достатньою видається теоретична основа дослідження, його нормативно-правова та емпірична база. Здобувачем було вивчено достатню кількість наукових джерел, відповідну нормативно-правову базу, узагальнено матеріали 350 кримінальних проваджень про службову недбалість, вивчено понад 500 вироків судів різних регіонів України у кримінальних провадженнях про службову недбалість, опитувано 224 слідчих і прокурорів з актуальних проблем практичної діяльності на стадії досудового розслідування службової недбалості.

Дослідження повністю узгоджується із положеннями комплексної наукової програми «Основні напрями реформування законодавства України у контексті Європейської інтеграції», Стратегії сталого розвитку «Україна –

2020», затвердженої указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. Вона відповідає п. 3 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2019-2021 роки, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України 28 грудня 2018 року № 1466, а також п. 14 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020-2024 роки, затвердженої наказом МВС України 11 червня 2020 року № 254. Дисертація виконана як складова частина науково-дослідної теми кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна «Комплексні дослідження проблем злочинності та окремих видів злочинів на основі верховенства права» (номер державної реєстрації 0116U000916).

Наукова новизна результатів дисертації визначається, насамперед тим, що наукова праця О.В. Вахрушева є одним із перших в Україні комплексних досліджень, в якому на підставі аналізу чинного кримінального, кримінального процесуального законодавства та сучасної правозастосованої практики, розроблена окрема криміналістична методика розслідування службової недбалості. Низка теоретичних положень, висновків і рекомендацій дисертанта мають наукову новизну і практичну значимість, чого в цілому достатньо для роботи зазначеного рівня.

Так, здобувачем було: 1) розроблено криміналістичну класифікацію службової недбалості; 2) запропоновано структуру окремої криміналістичної методики розслідування службової недбалості; 3) наведено авторське поняття та розкрито зміст криміналістичної характеристики службової недбалості; 4) виокремлено та охарактеризовано типові способи вчинення службової недбалості; 5) досліджено соціально-демографічні та морально-психологічні якості особи правопорушника; 6) одержано відомості про типові ознаки обстановки службової недбалості; 7) з'ясовано обставини, що підлягають встановленню під час розслідування службової недбалості; 8) типізовано слідчі ситуації початкового та наступного етапів розслідування службової недбалості,

а також запропоновано відповідні їм алгоритми дій слідчого; 9) виокремлено тактичні особливості вилучення, вивчення та огляду документів в ході розслідування злочинів зазначеного різновиду; 10) надано науково-практичні рекомендації щодо допиту свідків і підозрюваного на стадії досудового розслідування службової недбалості; 11) розкрито специфіку використання спеціальних знань у кримінальних провадженнях даної категорії.

Заслуговують на підтримку запропоновані автором криміналістично значимі критерії упорядкування службової недбалості, а саме: за сферою людської діяльності, де вона вчиняється, місце даного кримінального правопорушення в загальному механізмі протиправної діяльності, а також у залежності від характеру спричинених наслідків.

Науковою новизною відрізняються одержані здобувачем відомості щодо типових соціально-демографічних, психологічних та функціональних відомостей про службових осіб, які вчиняють службову недбалість, зокрема щодо їхньої статі, віку, сімейного статусу, особистих якостей, посади та службових функцій. Особливої уваги вартоє саме питання функціональних відомостей про особу злочинця, до яких автор відніс: 1) розпорядження фінансовими ресурсами в установі; 2) нагляд у сфері природокористування (лісове господарство, землекористування, охорона надр і т.п.); 3) здійснення нагляду за безпекою життедіяльності в установі; 4) правоохранна діяльність; 5) нагляд і контроль у соціальній сфері (виховання дітей, охорона здоров'я, пенсійне забезпечення тощо); 6) надання державних послуг; 7) інше.

Обґрунтованими видаються також і виявлені та узагальнені відомості про типову обстановку службової недбалості, яка складається з ознак місця і часу протиправної події, характеру й умов діяльності установи, де відбулись події, та службової особи, яка вчинила недбалість, поведінки інших осіб, які мали відношення до процесів, пов'язаних із проявами службової недбалості.

Корисними для використання в практичній діяльності та в аспекті збагачення теоретичних наукових знань є і рекомендації здобувача щодо типізації слідчих ситуацій початкового та наступного етапів розслідування

службової недбалості залежно від джерела інформації про кримінальне правопорушення, обсягу такої інформації, позиції сторони захисту після повідомлення особі про підозру у вчиненні службової недбалості.

Суттєве теоретичне і практичне значення також мають висновки та пропозиції автора щодо особливостей використання спеціальних знань на стадії досудового розслідування службової недбалості, зокрема, таких форм, як залучення спеціалістів і призначення судово-економічної, будівельно-технічної, товарознавчої, почеркознавчої та технічної експертизи документів у кримінальному провадженні про зазначене кримінальне правопорушення.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки, пропозиції та рекомендації можуть бути основою для подальшого наукового аналізу й удосконалення положень криміналістичної методики, а також можуть бути використані у науково-дослідній сфері з метою поглиблення існуючих уявлень про засоби і методи розслідування службової недбалості, що є підґрунтям для подальшої наукової розробки проблем розслідування «службових» кримінальних правопорушень; у практичній роботі слідчих, прокурорів, оперативних співробітників для підвищення ефективності досудового розслідування службової недбалості; в освітньому та навчальному процесі закладів вищої освіти юридичного профілю під час проведення навчальних занять з навчальних дисциплін «Криміналістика» та спеціальних курсів чи практикумів з методики розслідування кримінальних правопорушень, а також при підготовці та написанні підручників, навчальних посібників і науково-методичних рекомендацій за даним напрямом.

Основні теоретичні положення, наукові висновки і практичні рекомендації, що сформульовані в дисертації, висвітлено у 8 публікаціях за темою дослідження, з яких, зокрема 3 статті у наукових фахових виданнях (у т.ч. 1 – в іноземному науковому виданні), а також 5 тез доповідей на науково-практичних конференціях різних рівнів.

У дисертаційному дослідженні відсутні ознаки порушення академічної добросередовища.

Надаючи загальну позитивну оцінку роботі О.В. Вахрушева, слід вказати, що у дисертаційному дослідженні мають місце й окремі дискусійні положення, які потребують обговорення.

1. Не зовсім зручною видається обрана автором архітектоніка дисертаційної праці. Зокрема, у другому розділі висвітлено і питання щодо обрання тактичних завдань та організації розслідування службової недбалості в типових слідчих ситуаціях, і питання тактики проведення окремих слідчих (розшукових) дій та використання спеціальних знань. Видається, що тактичні особливості окремих слідчих дій доцільно було виділити у самостійний розділ дисертації.

2. Потребує додаткового пояснення, чому дисертантом до структури методики розслідування службової недбалості включено і криміналістичну характеристику цього злочину, і обставини, які підлягають встановленню. Видається, що ці дві категорії між собою тісно пов'язані, а зміст криміналістичної характеристики окремого виду кримінального правопорушення повинен охоплювати основні елементи предмета доказування у кримінальному провадженні.

3. До елементів криміналістичної характеристики службової недбалості автор відніс типові способи, сліди та наслідки, типові відомості про особу правопорушника, типові ознаки предмету й обстановки даного виду злочину. У зв'язку з цим варто зауважити, що внаслідок службової недбалості нерідко заподіюється фізична шкода особам. Тому доцільно було б визначити особу потерпілого як складовий елемент криміналістичної характеристики службової недбалості.

4. У підрозділі 2.4. дисерант розглядає такі форми використання спеціальних знань під час розслідування службової недбалості, як консультації спеціаліста та залучення експерта. При цьому не зовсім чітко висловлює свою позицію щодо процесуального значення консультацій спеціалістів, тобто чи усі

вони є процесуальною формою використання спеціальних знань, чи ні.

Зазначені положення мають дискусійний характер і загалом не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, не знижують цінності та достовірності основних наукових положень, висновків і рекомендацій, висловлених у рецензованій науковій праці.

Висновок

дисертація Вахрушева Олексія В'ячеславовича на тему «Методика розслідування службової недбалості» є самостійним завершеним дослідженням, виконаним на належному рівні, що відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затверженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 3 квітня 2019 року № 283), а також пп. 10, 11 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затверженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40. Автор – Вахрушев Олексій В'ячеславович – заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії зі спеціальністю 081 – «Право».

Опонент

Завідувач кафедри криміналістики,
судової експертології та домедичної підготовки
факультету № 1 Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

Василь КІКІНЧУК